

Doniyor kitobi — Sakson to‘qqizinchi raqam

Yolg‘on ta‘limotlarni fosh etish: Adventizmda “kundalik”ning tarixiy tahlili

Jeff Pippenger

2024-02-22

Doniyor kitobiga bag‘ishlangan ushbu maqolalar turkumining sakson birinchi maqolasida biz Manuscript Releases, 20-jild, 17–22-betlardan bir parchani kiritgan edik; unda Oq opa “kundalik” Masihning muqaddasxonasi ekanini da‘vo qiluvchi ta‘limot Prescott va Daniells oqsoqollariga “osmondan quvib chiqarilgan farishtalar” tomonidan berilganini aniq ko‘rsatadi. U men qilganimdek, ularning “kundalik” haqidagi soxta g‘oyasini bevosita aynanlab ko‘rsatmaydi, biroq tarixiy yozuvlar ular haqiqat sifatida aynan shu narsani o‘rnatishga urinayotganliklarini nihoyatda ravshan ko‘rsatadi. Ular Uriya Smitning Daniel and the Revelation kitobining “kundalik” haqidagi tushunchani qo‘llab-quvvatlaydigan qismlarini qayta yozishga urinayotgan edilar; Oq opa esa Early Writings, yetmish to‘rtinchi betda shu tushunchani to‘g‘ri qarash sifatida belgilaydi.

W. W. Preskott The Protestant nomli davriy jurnalni nashr etgan edi; undagi yagona mavzu “kundalik” haqidagi soxta qarashni ilgari surishdan iborat edi. U va Bosh Konferensiya prezidenti A. G. Daniells Preskottning bu soxta ta‘limotni Adventizmda pravoslav qarash sifatida o‘rnatishga qaratilgan sa‘y-harakatlarini davom ettirish uchun shaytoniy nayza uchi bo‘lib qoldilar, ammo Ellen White tirik ekan, ularning bu shaytoniy urinishdagi muvaffaqiyati tiyib turildi. 1931 yilda Daniells shunday xabar berdi: Manuscript Releases’dan olingan o‘sha parcha yozilgan ayni yilda (1910) u (Daniells) “kundalik” mavzusi yuzasidan Opa White bilan suhbatlashgan va u uni o‘zi hamda Preskottning qarashi to‘g‘ri ekaniga ishontirgan, deb hisoblagan.

Bu tarixni tushunish muhimdir, chunki biz hozir muqaddas islohot yo‘nalishlari va Doniyor kitobining o‘n birinchi bobidagi so‘nggi olti oyat muhrdan yechilgan 1989 yilda kelgan bilimning ortishini ko‘rib chiqishni boshlayapmiz. Doniyor kitobining o‘n birinchi bobi qirqinchi oyatining amalga oshishida Sovet Ittifoqining qulashidan hosil bo‘lgan nurni anglash uchun, “kundalik” va “kundalik” bilan ifodalangan bashoratli tarix to‘g‘ri tushunilishi talab etiladi, chunki o‘sha tarix Doniyor kitobining o‘n birinchi bobi qirqinchi oyatdan qirq beshinchi oyatgacha bo‘lgan oyatlarda o‘sha tarixning takrorlanishini tasvirlaydi. O‘sha oyatlar shu oyatlarda muhrdan yechilgan xabar Xudoning xalqining yakuniy quvg‘iniga sabab bo‘ladigan “sharq va shimoldan kelgan xabarlar” ekanini ko‘rsatadi.

Lekin sharqdan va shimoldan keladigan xabarlar uni bezovta qiladi; shuning uchun u ko‘plarni halok etish va butunlay yo‘q qilish uchun qattiq qahr bilan chiqadi. U o‘z saroyining chodirlarini dengizlar orasida, ulug‘vor muqaddas tog‘da tikadi; biroq u o‘z nihoyasiga yetadi va unga hech kim yordam bermaydi. Doniyor 11:44, 45.

1989-yilda Sovet Ittifoqi qulagan paytda muhri ochilgan qirqinchi oyatning xabari keyingi yomg‘ir xabaridir; u papalikni (shimol shohini) “ko‘p kishilarni yo‘q qilish va butunlay qirib tashlash uchun buyuk qahr bilan chiqishga” sabab qiladi. “Xabarlar” — bashoratda bir xabardir.

Agar ular yuborilmasalar, qanday qilib va'z qilsinlar? yozilganidek: Tinchlik xushxabarini voizlik qiladigan va ezgu narsalar haqida xushxabar keltiradiganlarning oyoqlari naqadar go'zaldir! Rimliklarga 10:15.

So'nggi yomg'ir xabari — uzumzor qo'shig'ini hamda Muso va Qo'zining qo'shig'ini kuylaydigan Xudoning oxirgi kunlardagi soqchilari taqdim etadigan xabardir.

Tog'lar uzra xushxabar keltiruvchining, tinchlikni e'lon qiluvchining; ezgulik xushxabarini keltiruvchining, najotni e'lon qiluvchining; Sionga: "Xudoying hukmronlik qilmoqda!" — deguvchining oyoqlari naqadar go'zaldir! Qo'riqchilarning ovozlari ko'taradilar; birgalikda ovoz chiqarib kuylaydilar; chunki Egamiz Sionni qayta tiklaganida, ular buni ko'zma-ko'z ko'radilar. Ishayo 52:7, 8.

Doniyorning o'n birinchi bobidagi qirq to'rtinchi oyatda tilga olingan "xabarlar" gunoh odamining g'azabini qo'zg'atadi va papalikning yakuniy qonli qirg'ini amalga oshiriladi. Bu xabar yaqin orada keladigan yakshanba qonuni paytida baland nido darajasiga ko'tariladigan uchinchi farishtaning xabaridir.

"Hech kim nurga ega bo'lmaguncha va to'rtinchi amrning majburiyligini anglab yetmaguncha hukm qilinmaydi. Ammo soxta shanbani majburan joriy etuvchi farmon chiqqanida hamda 'uchinchi farishta'ning baland nidosi odamlarni maxluq va uning suratiga sajda qilishdan ogohlantirganida, soxta bilan haqiqiy o'rtasidagi chegara aniq chiziladi. Shunda hali ham qonunbuzarlikda davom etayotganlar maxluqning tamg'asini qabul qiladilar." Signs of the Times, 1899-yil 8-noyabr.

Papalikni g'azablantiradigan, Yakshanba qonuni paytida baland faryodga aylanadigan "sharq va shimoldan kelgan xabarlar" 2001-yil 11-sentabrda boshlangan keyingi yomg'ir xabaridir. "Baland ovoz" ifodasi ortib borayotgan qudratni ifodalovchi bashoratli atamadir.

"Bu vaqt uchun haqiqat, ya'ni uchinchi farishtaning xabari, baland ovoz bilan e'lon qilinishi kerak, ya'ni biz buyuk yakuniy sinovga yaqinlashganimiz sayin tobora ortib boruvchi qudrat bilan." The 1888 Materials, 1710.

Qirq to'rtinchi oyatdagi "xabarlar" — insoniyat uchun sinov muddati yopilishidan sal oldin, Mixoil o'rnidan turgan paytdagi kechgi yomg'ir xabaridir. Bu 2001-yil 11-sentabrda yetib kelgan o'sha kechgi yomg'ir xabarining o'zidir, biroq yuz qirq to'rt ming muhrlanganda va Muqaddas Ruh shundan so'ng o'lchovsiz tarzda to'kilganda, u baland faryodga, ya'ni baland ovozga aylanadi. Bu yuz qirq to'rt mingning muhrilanish davrini belgilagan o'sha kechgi yomg'ir xabarining o'zidir.

Bu keyingi yomg'ir xabaridirki, u "eshak"ning kelishidan "sher"ning kelishigacha bo'lgan davrda Laodikiyalik Adventizm tomonidan taqdim etiladigan tinchlik va omonlik xabari bilan qalbakilashtirilgan. 2001-yil 11-sentabrdan to yaqinlashib kelayotgan Yakshanba qonunigacha bo'lgan davr Laodikiyalik Adventizm uchun ruhiy o'lim to'shagini belgilaydi, va Xudoning uyi (Quddus) hukm qilingandan keyin hukm qilinadiganlar ham o'sha qabrda o'ladilar. Laodikiyalik Adventizm uchun o'lim to'shagi eshak bilan sher orasidadir, va ular rad etgan hamda ularning o'limiga sabab bo'ladigan xabar "sharq"dan (Islomning ramzi) va shimoldan (papalikning ramzi)

kelgan “xabarlardir”. Bu ayni o’sha xabardir, ya’ni uchinchi farishtaning xabaridir.

1989-yilda, oxirzamonda muhrdan yechilgan Doniyorning o’n birinchi bobi oxiridagi olti oyat — “tinchlik va xotirjamlik” haqidagi soxta keyingi yomg’ir xabari e’lon qilinayotgan bir davrda e’lon qilinadigan keyingi yomg’ir xabaridir. Keyingi yomg’irning sinovi avvalo Xudoning uyiga duch keladi, chunki hukm o’sha yerdan boshlanadi; so’ng esa u Xudoning uyidan tashqaridagi boshqa podaga yuzlanadi. Shu sababli, uchinchi avlodda Laodikiya Adventizmiga kiritilgan “yolg’on”ni anglash nihoyatda muhimdir, chunki Xudo muhrlyotganlari ustiga O’zining Muqaddas Ruhini yog’dirar ekan, ayni paytda haqiqat sevgisini qabul qilmaganlar ustiga kuchli adashishni ham yog’diradi.

Yigirmanchi asrning birinchi o’n besh yilligi davomida “doimiy” masalasi yuzasidan kechgan tortishuvlar chog’ida, “doimiy” butparastlikning bir ramzi ekanligi haqidagi to’g’ri Milleriylar pozitsiyasini himoya qilgan kishilardan biri F. C. Gilbert edi. Gilbert yahudiylikdan imonga kirgan bo’lib, ibroniy tilini mukammal o’qir va so’zlar edi. U Doniyor kitobidagi kashshoflar pozitsiyasini ibroniy tilini tushunishiga asoslanib himoya qildi. 1910 yilda — aynan Opa Uayt o’nlab yillar davomida yashirin qoladigan va Daniells hamda Prescottning “doimiy” haqidagi qarashi Shaytonning farishtalaridan kelib chiqqanini ko’rsatgan qo’lyozmani yozgan o’sha yilda — Gilbert “doimiy” masalasi yuzasidan Opa Uayt bilan shaxsiy suhbat o’tkazdi.

Biz u bilan suhbat bo’lganini bilamiz, chunki u darhol (ertasi kuni) Sister White bilan bo’lgan suhbatining qisqacha bayonini yozib chiqdi. 1931-yilda A. G. Daniells o’sha yilning o’zida — 1910-yilda — “the daily” mavzusi yuzasidan Sister White bilan suhbat qilganini da’vo qildi. Daniellsning da’vosiga ko’ra, Sister White unga “the daily” Masihning samoviy ma’baddagi xizmatining timsoli ekanidan boshqa hech qanday xulosa qoldirmagan. Ammo Daniellsning suhbat bo’lgani haqidagi da’vosi nafaqat “yolg’on” edi, balki u kuchli adashishni keltirib chiqaradigan bashoratdagi o’sha “yolg’on”dir.

1843 va 1850 yillardagi jadvallarga kira olmaydiganlar uchun shuni tushunish muhimki, 1843 yilgi jadval 1842 yilda nashr etilgan paytda milleritlar hali ham ikki ming uch yuz yillik bashoratning bajo bo’lishida poklanishi kerak bo’lgan muqaddas joy yerning o’zi, deb ishonar edilar. Ular 1850 yilgi jadvalni nashr etganlarida esa, poklanishi kerak bo’lgan muqaddas joy samoviy muqaddas joy ekanini allaqachon bilardilar. Shu sababli, 1843 yilgi jadvalda Xudoning muqaddas joyining HECH QANDAY tasviri yo’q, ammo 1850 yilgi jadvalda Xudoning muqaddas joyining tasviri BOR. Bu muhimdir, chunki Daniells Oq opa-singil bilan bo’lgan suhbatida unga 1843 yilgi jadvalni ko’rsatganini va jadvaldagi muqaddas joyni ko’rsatib berganini da’vo qilgan edi. Bu esa mumkin bo’lmagan narsa edi, chunki 1843 yilgi jadvalda hech qanday muqaddas joy yo’q. Uning suhbat bo’lgani haqidagi da’vosi “yolg’on” edi.

2009-yilda men ushbu tarixni o’rganib chiqayotganimda va masalaning har ikki tomonidagi kishilar “doimiy” mavzusi bo’yicha opa Uayt bilan suhbatlashganliklarini da’vo qilganlaridan xabardor bo’lganimda, Ellen Uayt Mulkiga elektron pochta yuborib, ularda 1910-yilda opa Uaytning suhbatlari qayd etilgan jurnal daftari mavjudmi, deb so’radim. Ular jurnal daftari hanz o’zlarida borligini javob qildilar. Quyida mening elektron pochta va Ellen Uayt Mulkidan kelgan

javob keltiriladi.

Dushanba, 2009-yil 19-yanvar

Tegishli shaxslar e'tiboriga:

Men Sister White bilan kimlar suhbat qilgani va bu suhbatlar nima haqida bo'lgani qayd etilgan bir jurnal borligini eshitganman. Men 1910 yilda A. G. Daniells "daily" mavzusi yuzasidan Sister White bilan suhbat qilganmi-yo'qmi, buni tasdiqlash yoki inkor etishga harakat qilyapman. Men bu suhbat bo'lib o'tganiga doir tarixiy guvohliklar mavjudligidan xabardorman, biroq buni haqiqatan ham qayd etgan rasmiy jurnal yozuvi bormi, shuni bilmoqchiman. Shu bilan birga, menga F. C. Gilbert ham 1910 yilda "daily" mavzusida Sister White bilan suhbat qilgani aytilgan, va bu holatni o'sha davrda uning xodimlari yuritgan jurnal orqali tasdiqlash mumkinmi, shuni bilishni istardim. Ehtimol, bunday jurnal bo'lmagandir, yoki bo'lgan bo'lsa ham siz bu ma'lumotni taqdim etmasligingiz mumkin, yoxud u mavjud bo'lgan taqdirda ham buni men uchun tekshirib berish sizning imkoniyatingizdan tashqarida bo'lishi mumkin. Shunday ekan, har holda bu haqda so'rashni istadim. Ko'rsata oladigan har qanday yordamingiz uchun nihoyatda minnatdor bo'lardim.

Aziz Jeff,

Elektron xatingiz uchun rahmat. Ellen White'ning maktublari, kundaliklari va e'lon qilingan uchrashuv-jadvallariga asoslanib, uning safar yo'nalishi haqida ancha to'liq ma'lumotga egamiz, biroq bu ma'noda alohida bir "log-book" mavjud emas.

Shubhasiz, siz EGW tarjimai holining 6-jildi — **The Later Elmshaven Years** — 256, 257-betlarda A G Daniellsning Ellen White bilan uchrashuvi haqida o'qigansiz. Biz bu suhbatning hech qanday mustaqil qaydini topmadik. Bizda Elder Gilbertning 1910-yil 1-iyundagi maktubi bor, unda u 6–9-iyun kunlari St. Helena'da (Ellen White yashagan joyda) bo'lish rejasini bildiradi. Men bilganimcha, tasdiqlovchi hujjatlar shu bilan cheklanadi.

Xudo baraka bersin — Tim Poirier, Ellen G. White Meros Jamg'armasi vitse-direktori

Daniellsning "kundalik" mavzusida biror suhbat o'tkazganiga doir mustaqil qayd mavjud emas, ammo Gilbertning 1910-yil 6-iyundan 9-iyungacha uning uyida bo'lish niyatini bildirgan maktubi bor.

Opa-singilning tarjimai holida — Ellen White merosi murojaat qiladigan o'sha manbada — uning nabirasi Daniells'ning suhbatiga doir masalaga to'xtalar ekan, u Daniells'ning 1910-yilda to'qib chiqarilgan suhbat haqidagi da'vosini qayd etgan:

"Munozaralar davomida biroz keyinroq bir payt Elder Daniells, W. C. White va C. C. Crisler hamrohligida, Ellen Whitening "Early Writings"dagi bayonotining ma'nosi aynan nima ekanini uning o'zidan bilib olishga astoydil intilib, uning huzuriga bordi va masalani uning oldiga qo'ydi. Daniells o'zi bilan "Early Writings"ni va 1843-yilgi chartni oldi. U Ellen Whitega yaqin o'tirib, unga ketma-ket savollar bera boshladi. Uning bu suhbat haqidagi hisoboti W. C. White tomonidan tasdiqlandi."

“Men avval Sister Whitega Early Writings asarida keltirilgan yuqoridagi bayonotni o‘qib berdim. So‘ngra, Doniyor va Vahiy kitoblaridagi bashoratlarni sharhlashda xizmatchilarimiz foydalanadigan bashoratlar jadvalimizni uning oldiga qo‘ydim. Men uning e‘tiborini jadvalda tasvirlangan muqaddas maskan suratiga, shuningdek, 2300 yillik davrga qaratdim.

“Shundan so‘ng men undan bu mavzu borasida o‘ziga nima ko‘rsatilganini eslay oladimi, deb so‘radim.”

“Uning javobini eslar ekanman, u 1844-yil harakatida bo‘lgan ayrim rahbarlar 2300 yillik davrning tugashi uchun yangi sanalarni topishga uringanliklarini aytishdan boshlagan edi. Bu urinish Rabbining kelishi uchun yangi sanalarni belgilashga qaratilgan edi. Bu esa Advent harakatida bo‘lganlar orasida sarosima keltirib chiqarayotgan edi.

“Bu sarosimada Rabbii unga shuni ochib berdi, dedi u, sanalar haqidagi ilgari tutilgan va bayon etilgan qarash to‘g‘ri ekanini, hamda endi hech qachon yana biron vaqt belgilanmasligi va yana biron vaqtga oid xabar bo‘lmashligi kerakligini.

“Shundan so‘ng men undan “kundalik”ning qolgan qismi — Shahzoda, lashkar, “kundalik”ning olib tashlanishi va muqaddas maskanning yiqitib tashlanishi — haqida o‘ziga nima vahiy qilingan bo‘lsa, shuni aytib berishini so‘radim.

“U javob berib aytdiki, bu xususiyatlar unga vaqt qismi kabi vahiyda ko‘rsatilmagan edi. U bashoratning o‘sha nuqtalariga izoh berish uchun yo‘naltirilmas edi.

“Suhbat ongimda chuqur taassurot qoldirdi. U ikkilanmasdan, 2300 yillik davr haqida erkin, ravshan va batafsil so‘zladi, biroq bashoratning boshqa qismi haqida u sukut saqladi.

““Uning vaqt haqidagi erkin izohi va “kundalik”ning olib tashlanishi hamda muqaddas maskanning yerga qulatilishi borasida sukut saqlaganidan men chiqara olgan yagona xulosa shuki, unga berilgan vahiy vaqtga taalluqli edi va unga bashoratning boshqa qismlari haqida hech qanday izoh berilmagan edi.—DF 201b, AGD bayonoti, 1931-yil 25-sentabr.” Arthur White, Ellen G. White, 6-jild, 257-bet.

Daniellsning da‘vosiga ko‘ra, u unga 1843-yilgi jadvalni ko‘rsatgan va undan jadvalda ifoda etilmagan ma‘bad haqida so‘ragan. Shuningdek, u Early Writings kitobini ham olib, undan “the daily” haqidagi kashshoflar tushunchasini ochiq-oydin ma‘qullaganida va jadval Rabbimizning qo‘li bilan yo‘naltirilganini aytganida nimani nazarda tutganini surishtirib, ketma-ket savollar bilan uni qiynaganini da‘vo qilgan. Ushbu go‘yoki voqea haqida umumiy bayon yozgan tarjimai hol muallifi Arthur L. Whitening otasi bo‘lgan Ellen Whitening o‘g‘li “the daily” borasida Daniells va Prescottning shaytoniy qarashini qabul qilgan edi va suhbatda eshitganlari to‘g‘risida Daniellsning da‘vosini tasdiqlab guvohlik bergan. Ular o‘zlari to‘qib chiqargan hikoyada shunchaki ehtiyotkor bo‘lmagan edilar, chunki 1843-yilgi jadvalda Daniells ishora qilishi mumkin bo‘lgan biror ma‘bad ifoda etilmagan.

Suhbatda ifodalangan yana bir yolg‘on shundan iboratki, Early Writings kitobidagi parcha go‘yoki “vaqt belgilash”ga qarshi ogohlantirish bo‘lgan. Daniells go‘yoki so‘ragan parcha quyidagicha:

“Men 1843-yilgi jadval Egamizning qo‘li bilan yo‘naltirilganini va uni o‘zgartirmaslik kerakligini ko‘rdim; raqamlar U xohlaganidek bo‘lgan; Uning qo‘li ayrim raqamlardagi bir xatoni ustida turib, uni yashirgan edi, shuning uchun Uning qo‘li olib tashlanmaguncha hech kim uni ko‘ra olmas edi.

“Shundan so‘ng men «doimiy»ga (Daniel 8:12) taalluqli ravishda shuni ko‘rdimki, «qurbonlik» so‘zi inson hikmati bilan qo‘shib qo‘yilgan bo‘lib, matnga tegishli emas, va Rabbiiy hukm soati haqidagi xabarni e‘lon qilganlarga bu boradagi to‘g‘ri qarashni berdi. 1844 yildan oldin, birlik mavjud bo‘lgan paytda, deyarli barchasi «doimiy» haqidagi to‘g‘ri qarashda birlashgan edi; ammo 1844 yildan keyingi chalkashlikda boshqa qarashlar qabul qilindi, va buning ortidan zulmat hamda sarosima keldi. 1844 yildan beri vaqt sinov bo‘lmagan va u endi hech qachon yana sinov bo‘lmaydi.” Early Writings, 74, 75.

Oqsoqol Uaytning o‘g‘li Uilli C. Uayt “kundalik” haqidagi soxta qarashni qabul qilgan edi, va uning o‘g‘li Artur hech qachon bo‘lmagan suhbat bilan bog‘liq “yolg‘on”ni davom ettirishga urindi; buning uchun u “Ilk Yozuvlar”dagi parchada berilgan ogohlantirish shunchaki va mutlaqo faqat vaqt belgilashga qarshi ogohlantirish ekanini ilgari surishga harakat qildi. Bu dalil 1930-yillarda to‘qib chiqarilgan bo‘lib, “yolg‘on”ning asosiy qismlaridan biriga aylangan.

Biz o‘sha dalilni keyingi maqolada ko‘rib chiqamiz.

“23-sentabr kuni Rabbiiy menga O‘z xalqining qoldig‘ini qaytarib olish uchun qo‘lini ikkinchi marta cho‘zganini va bu yig‘ilish davrida sa‘y-harakatlar ikki hissa orttirilishi kerakligini ko‘rsatdi. Sochilib ketish davrida Isroil urildi va yirtib tashlandi; ammo endi, yig‘ilish davrida, Xudo O‘z xalqini sog‘aytiradi va yaralarini bog‘laydi. Sochilib ketish davrida haqiqatni yoyish uchun qilingan sa‘y-harakatlar juda oz ta‘sir ko‘rsatgan, juda oz narsa yoxud hech narsa amalga oshirgan edi; ammo yig‘ilish davrida, Xudo O‘z xalqini yig‘ish uchun qo‘lini ishga solgan ekan, haqiqatni yoyish yo‘lidagi sa‘y-harakatlar ko‘zlangan ta‘sirini beradi. Hamma ishda birlashgan va g‘ayratli bo‘lishi kerak. Men ko‘rdimki, hozirgi yig‘ilish davrida bizni boshqarish uchun sochilib ketish davriga misol sifatida murojaat qilishi har qanday kishi uchun uyatdir; chunki agar Xudo hozir biz uchun o‘sha vaqtda qilganidan ortiqroq ish qilmasa, Isroil hech qachon yig‘ilmas edi. Haqiqatning va‘z qilinishi qanchalik zarur bo‘lsa, uning gazeta orqali e‘lon qilinishi ham shunchalik zarurdir.

“Rabbiiy menga 1843-yilgi jadval Uning qo‘li bilan boshqarilganini va uning hech bir qismi o‘zgartirilmasligi kerakligini ko‘rsatdi; undagi raqamlar U xohlaganidek edi. Uning qo‘li ba‘zi raqamlardagi bir xatoni berkitib, uning ustida turgan edi, shuning uchun Uning qo‘li olinmaguncha hech kim uni ko‘ra olmas edi.

“Shunda men ‘Kundalik’ga nisbatan shuni ko‘rdimki, ‘qurbonlik’ so‘zi inson donoligi bilan qo‘shib qo‘yilgan bo‘lib, matnga tegishli emas; va Rabbiiy bu haqdagi to‘g‘ri qarashni hukm soati haqidagi xitobni berganlarga bergan. 1844 yildan oldin, birlik mavjud bo‘lgan paytda, deyarli hamma ‘Kundalik’ haqidagi to‘g‘ri qarashda birlashgan edi; ammo 1844 yildan beri, chalkashlik ichida, boshqa qarashlar qabul qilindi, va buning ortidan zulmat hamda chalkashlik keldi.” Review and Herald, November 1, 1850.